

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

معاونت آموزش

اداره امتحانات کتبی

بسمه تعالی

امتحانات پایان سال - خرداد ۱۳۸۹

پاسفنامه مدارس قم

پایه :	۳	موضوع :	تجزیه و ترکیب
تاریخ :	۸۹/۳/۲۵	ساعت :	۸

نام کتاب: تجزیه و ترکیب نیمه اول جزء بیست و نه قرآن کریم

یک سؤال افتتاری است، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود - هر سؤال ۲ نمره

* «فَأَمَّا مَنْ أَوْتَىٰ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاءُمِ اقْرَءُوا كِتَابِيهِ» حاقه/۱۹ (ع: ۳: ۳)

۱. «أَمَّا» و «هَاءُمِ» را تجزیه نمایید. باب تنازع را در آیه شریفه تطبیق نمایید.

أَمَّا: شرطیه و بجای اسم و فعل شرط می‌نشیند. هَاءُمِ: ها اسم فعل به معنای امر «هَمِّ». کم: خطاب بوده که کاف آن تبدیل به همزه شده است (یا بی‌نیاز کننده از حرف خطاب).

تنازع: «هَاءُمِ» و «اقْرَءُوا» در «کتاب» تنازع کرده‌اند، عمل به عامل دوم داده شده و می‌بایست به عامل اول ضمیر منصوبی داده شود، اما چون عود ضمیر به متأخر لفظی و رتبی در ضمیر منصوبی جایز نیست، ضمیر داده نشده است.

* «الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ» ملک/۲ (ع: ۳: ۲)

۲. أ. نقش کلمات مشخص شده را بنویسید. «لیبلوکم» را با تأویل بردن به مصدر بازنویسی کنید.

ای: مبتدا. الغفور: خبر دوم. بعد از تأویل به مصدر: لبلائه ایاکم.

* «إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ لَنَجْعَلَنَّ لَكُمْ تَذْكَرَةً وَتَعِيَهَا أُنْوَاعِيَةً» حاقه/۱۲ و ۱۱ (ع: ۳: ۲)

۳. کلمات «تعی» و «تذکره» را تجزیه نمایید. نقش اعرابی «تذکره» و «لَمَّا» را بنویسید.

تعی: فعل مضارع از وَعَى، يَوْعَى از فَعَلَ، يَفْعَلُ - مثال - فاء الفعل آن حذف شده - صیغه ۴ تذکره: مصدر (سماعی) باب تفعیل تَفْعَلُ - مفعول دوم نجعل.

لَمَّا: ظرف متعلق به «حملناکم».

* «الْحَاقَّةُ * مَا الْحَاقَّةُ * وَ مَا أَدْرُئُكَ مَا الْحَاقَّةُ» حاقه/۳-۱ (ع: ۳: ۲)

۴. أ. دو وجه برای نوع «ما» در «ما ادرئک» بیان کنید. ب. رابط جمله خبر در آیات مذکور را بیان کنید.

أ. ما: ۱. نافی. ۲. استفهامیه.

ب. الحاقه: تکرار مبتدا. هو: در «أدری» در صورت استفهامیه بودن ما.

* «فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ وَانَّهُ لَتَذْكَرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ» (حاقه/۴۷) (ع: ۳: ۲)

۵. أ. متعلق جار و مجرورهای به کار رفته در آیه را مشخص نمایید. ب. نقش اعرابی «حاجزین» را بیان نمایید.

أ. منکم: متعلق به محذوف. من أحد: متعلق نمی‌خواهد (من زائده است). عنه: متعلق به حاجزین. للمتقین: متعلق به تذکره.

ب. حاجزین: خبر «ما».

* «سَلُّهُمْ أَتَيْهِمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ» قلم/ ۴۰ (ع: ۳: ۲)

۶. أ. کلمه «سَلُّ» را تجزیه و تخفیف به کار رفته در آن را بیان نمایید. ب. نوع «أَيَّ» را مشخص کرده و چه تأثیری در فعل «سَلُّ» دارد؟

سَلُّ: بر وزن قَلَّ - فعل امر مفرد مخاطب در اصل إِسْأَلُ بوده که همزه اصلی آن به سبب تخفیف، به صورت جوازی حذف شده است و فتحه آن به فاء الفعل داده شده است و چون حرف اوّل مفتوح شد، از همزه امر بی‌نیاز شدیم.
أَيَّ استفهامیه و فعل «سَلُّ» را معلق کرده است.

* «بِأَيِّكُمْ الْمَفْتُونُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ» قلم/ ۷ (ع: ۳ و ۱: ۳)

۷. أ. دو ترکیب برای «بِأَيِّكُمْ الْمَفْتُونُ» را بنویسید. ب. شرایط ما بعد ضمیر فصل چیست؟ بر شریفه «إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ» تطبیق نمایید.
أ. بِأَيِّكُمْ متعلق به محذوف، خبر مقدم - والمفتون مبتدای مؤخر - باء زائده، أَيْيُكُمْ مبتدا و المفتون خبر.
ب. ۱. خبر باشد (فی الحال أو فی الأصل). ۲. معرفه یا شبه معرفه باشد. (منظور از شبه معرفه یعنی مثل معرفه «ال» تعریف قبول نمی‌کند.) و در آیه شریفه «أَعْلَمُ» هم خبر است، هم شبه معرفه (زیرا افعال التفضیل با «من» مقدره «ال» قبول نمی‌کند).

* «إِذَا أَلْقَا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهيقاً وَهِيَ تَفُورُ» ملک/ ۷ (ع: ۳: ۲)

۸. أ. «الْقَوَا» را تجزیه نمایید. ب. آیا جمله «سَمِعُوا لَهَا شَهيقاً» محلی از اعراب دارد؟ چرا؟ ج. متعلق «لَهَا» چیست؟
أ. القو: ماضی مجهول باب افعال صیغه سوم. ناقص. (ذکر چهار مورد برای تجزیه کافی است)
ب. محلی از اعراب ندارد؛ چون جواب شرط غیر جازم است.
ج. متعلق به حال (محذوف و ذوالحال آن شهیق).

* «يَوْمَ يَكْشِفُ عَنْ سَاقٍ وَيَدْعُونَ إِلَى السَّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذُلٌّ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السَّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ» قلم/ ۴۲ و ۴۳

۹. أ. نقش کلمات مشخص شده را بنویسید. ب. آیا حذف «واو» در جمله حالیه «هم سالمون» جائز است؟ چرا؟ (ع: ۳: ۲)
أ. خاشعة حال - ابصار فاعل خاشعة.
ب. خیر؛ جمله اسمیه اگر حال واقع شود، باید مصدر به واو باشد.

* «أُولَئِكَ فِي جَنّاتٍ مُّكْرَمُونَ * فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قَبْلَكَ مُهْطِعِينَ» المعارج ۳۵-۳۶

۱۰. در آیه‌های شریفه فوق، نوع اعراب (لفظی و تقدیری و محلی، اصلی و نیابتی) را مشخص کنید.
۱. جنات: لفظی - اصلی. ۲. مکرمون: لفظی - نیابتی. ۳. قبل: لفظی - اصلی. ۴. مهطعين: لفظی - نیابتی. ۵. اولئك: محلی. ۶. الذين: محلی.

* «إِنَّهُمْ يَرُونَهُ بَعِيداً وَنَرَاهُ قَرِيباً»

۱۱. در آیه شریفه، تغییرات صرفی «يَرَوْنَ» و نقش اعرابی «بعيداً» و «قريباً» را بنویسید. معارج ۸-۶
یرون: از ماده رأی رأی که طبق قاعده استثناء حذف همزه صورت گرفته و «یری» شده است. بعيداً و قريباً: مفعول دوم برای فعل مذکور.